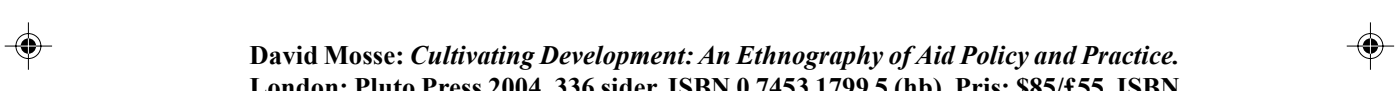

Man kunne have ønsket, at forfatteren havde turdet eksplicitere, hvor antropologien skal rette sin opmærksomhed hen efter at have opgivet jagten på kulturelle helheder. Det er selvfølgelig ikke tilfældigt, at Mary Rack selv ender med at interessere sig for en territorial kult og en konflikt mellem de lokale og staten, der søger at reducere templet til en civiliseret og ufarlig turistattraktion. Men er det svaret? Kan problemet løses ved at opgive forestillingen om velafgrænsede kulturelle helheder, ved at reterritoralisere antropologien, forpligte sig på et sted og anskue samspillet mellem store og små traditioner derfra? Det er bestemt ikke nogen nem bog, og som læser sidder man tilbage med flere spørgsmål end svar. Men det giver måske sig selv, at en etnografi, der beskriver en forgæves søgen efter en praktiseret, levet etnicitet, må forekomme lidt tynd og uforløst. På den anden side er det nu lidt sjovt at nogen tør kaste grus i det velsmurte, primært amerikanske, antropologimaskineri, som gennem de seneste år har produceret mange etnografier om kinesiske minoritetsfolk efter samme skabelon. Når Mary Rack hævder, at hendes informanter i vid udstrækning var ligeglade med deres etnicitet, og at liberale ideer om multikulturalisme og identitetspolitik ikke bidrog til en forståelse af, hvad der var på færde, svarer det så nogenlunde til et forsøg på at punktere det dominerende paradigme for forskning i minoritetsfolk i Kina. Tænk, at hun tør.

Mikkel Bunkenborg
Ph.d.-studerende
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

David Mosse: *Cultivating Development: An Ethnography of Aid Policy and Practice*. London: Pluto Press 2004. 336 sider. ISBN 0 7453 1799 5 (hb). Pris: \$85/£55. ISBN 07453 17987 (pb). Pris: \$28.95/£17.99.

David Mosse leverer med sin bog *Cultivating Development* et forfriskende bidrag til det emnefelt, der på engelsk er kendt som „anthropology of policy“, og som blev meget tydeligt berammet med Cris Shore og Susan Wrights bog af samme navn fra 1997. Den foreliggende bog indskrives i dette felt, men tager samtidig et par skridt i en anden retning, idet udviklingspolitikker her analyseres på, hvad man kunne kalde implementeringsniveau. Mosses bidrag til en antropologisk forståelse af udviklingspolitikker består i en detaljeret etnografisk beskrivelse af, hvordan politikker skabes og formes i et felt, som er kendetegnet ved udviklingsarbejderes forhandling af relationer med lokale partnere snarere end en forhandling af politikken indhold eller interventioner i forhold til de overordnede målsætninger. Den etnografiske nysgerrighed rettes derfor mod de relationer, der skabes mellem aktører på donorsiden og lokale partnere på modtagersiden, samt hvordan udviklingspolitikker kommer til live og får mening og betydning igennem dette sam- og modspil.

Denne tilgang afviger fra tidligere kritiske studier af udviklingspolitik, der i højere grad har fokuseret på, hvordan politikkerne som rationaliserende tekniske diskurser er med til at skjule underliggende politiske dagsordener, der i virkeligheden handler om magt og dominans (eksempelvis *The Anti-Politics Machine* af James Ferguson fra 1990 og *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World* af Arturo Escobar fra 1995). Alene i kraft af det faktum, at David Mosse som antropolog selv har

været tilknyttet som ekspert i social udvikling og lokal deltagelse på det program, der er genstand for hans etnografiske analyse, er udgangspunktet et andet. Mosse argumenterer fyldestgørende for nødvendigheden af at studere indefra, men har tilsyneladende haft større problemer med at overbevise projektkolleger, der er endt med at føle sig forrådt, samt akademiske fagfæller, der har kritiseret muligheden for manglende intellektuel distance.

Når man som læser uden uoverstigelige problemer føler sig tryk ved både etik og intellektuel distance, skyldes det især, at Mosse har struktureret sit argument ud fra fem eksplicite propositioner, der vidner om en fornuftig balancegang. I al korthed går propositionerne på, at en udviklingspolitik funktion er at mobilisere og opretholde politisk støtte samt at legitimere snarere end at vejlede praksis. Ifølge Mosse kan udviklingsinterventioner derfor ikke siges at være drevet af politikker, men af organisatorisk nødvendighed samt behovet for at vedligeholde relationer. Det er underforstået, at udviklingsprojekter søger at opretholde sig selv både som sammenhængende politikker og systemer af repræsentation og som operationelle systemer. Endelig påpeger Mosse, at projekter ikke går galt, men at de snarere kan siges at svigtes af bredere netværk, som skulle have støttet dem. Under denne optik bliver talen om „succes“ versus „fiasko“ for et projekt til rent politikorienterede bedømmelser, der skjuler det reelle udkomme af projekter.

Empirisk tager monografien udgangspunkt i et flagskib af et projekt kaldet The Indo-British Rainfed Farming Project (IBRFP), som var et stort engelsk udviklingsprojekt i det vestlige Indien, der blev initieret af de respektive regeringer i 1992. Mosse viser, hvordan vindene i den engelske bistandsverden, i stil med resten af den internationale udviklingsscene, blæste i retning af fattigdomsorienteret grøn udvikling med særlig fokus på lokal deltagelse og køn. Internt i den engelske regerings udviklingskontor blev der ansat i massevis af rådgivere i social udvikling, og det er altså som en af disse, at David Mosse har haft adgang til alle faser i IBRFP's projektcyklus. Læseren får derfor præsenteret etnografiske data fra planlægningsmøder både i England og i Indien, og vi er med i jeepen, når rådgiverteamet drager i felten for at lave PRA (Participatory Rural Appraisal) og bliver forstyrret af lokal rygtedannelse om dets ærinde samt lokale gudinders pludselige fremkomst.

Mosses syntese og samlede analyse af spillet om en udviklingspolitik peger på, at teksten er et udkomme af flere forskellige sociale processer, nemlig indskrivning, overtalelse og disput, hvor donoren med sine rådgivere og autoritative viden forsøger at udøve sin magt i ly af en retorik om partnerskaber og lokal deltagelse. Det er imidlertid vigtigt at forstå, at denne magt på ingen måde er fuldkommen. Enhver politik indeholder i kraft af sin tilblivelsesproces åbenlyse selvmodsigelser, der danner grundlag for fremtidige diskussioner og forhandlinger. Succesfulde projekter bliver derfor de projekter, hvor de lokale aktører på begge sider af donor-modtager-linjen kan opretholde en fælles forestilling om partnerskab og deltagelse, også selvom projektets resultater ikke nødvendigvis stemmer overens med de stringent formulerede udkommer, der er fastsat i planlægningsdokumenterne. Der er altså en gensidig afhængighed af hinanden for at nå målet (den gode relation), som ikke tidligere har været analyseret i studier af udviklingspolitik.

Sluttelig skal nævnes, at selvom præsentationen af data i forhold til analysen virker overbevisende, kan man enkelte steder godt fornemme, at Mosse i kraft af sin involvering i projektet ikke har kunnet spørge informanter direkte på en måde, som en uafhængig forsker ville have haft mulighed for. Uden at skæmme bogen voldsomt giver det sig

udslag i en anekdotisk empirinærhed, der formentlig har været mere formet af nødvendighed end af en egentlig systematisk feltmetodik. Kan man acceptere denne præmis, er *Cultivating Development* en monografi, som kommer fint rundt om sit emne. Den er derfor anbefalelsesværdig læsning for antropologer, der beskæftiger sig med politikker og strategier, hvad enten det er i akademisk eller anvendt regi.

Bjarke Oxlund
Cand.scient.anth.
Red Barnet

Mette Hartlev: *Fortrolighed i sundhedsretten. Et patientretligt perspektiv.* København: Forlaget Thomson 2005. 878 sider. ISBN 87-619-1334-0. Pris: 1245 kr.

Henrik Zahle: *Praktisk retsfilosofi.* København: Christian Ejlers Forlag 2005. 371 sider. ISBN 87-7241-102-3. Pris: 488 kr.

I mange typer af feltarbejde støder man i dag som antropolog på juridiske spørgsmål. De institutioner og mennesker, hvis forhold man undersøger, taler om juridiske forhold; man bliver ofte selv interesseret i, hvad der er lovligt og ulovligt, og hvordan en given lov, retssag eller bestemmelse blev vedtaget, og når man præsenterer sin egen forskning, oplever man ofte både blandt andre forskere og i bredere formidlingssammenhænge, at folk spørger til juridiske forhold. Jura berører altså ikke kun retsantropologer. Forholdet mellem jura og antropologi har imidlertid ikke altid været helt uproblematisk. Der synes ofte at være en slags gensidig modvilje mod at forstå de præmisser, den anden disciplin tænker på baggrund af. Derfor er det meget positivt, at der nu ligger to nye bøger, som kan åbne for en øget forståelse af selve den juridiske tankemåde og på den måde muliggøre en mere nuanceret forståelse hos antropologer af, hvordan man eksempelvis når frem til en domsafsigelse, og hvad der kan ligge til grund for et juridisk argument. Ved at afsætte en eftermiddag i selskab med disse bøger kan man spare sig selv for mange misforståelser og undgå at skyde efter stråmænd ved fx på baggrund af sin nuancerede etnografiske forståelse at tro, at man lige kan fyre en ordentlig bredside af mod „juraens endimensionalitet“.

Jeg vil begynde med Henrik Zahles indføring i praktisk retsfilosofi, fordi den gælder selve den juridiske tankemåde. Bagefter vil jeg introducere Mette Hartlevs doktorafhandling om dansk sundhedsret. Zahle er professor i almindelig retslære ved Københavns Universitet og har desuden erfaring som både landsrets- og højesteretsdommer. Zahles bog har karakter af lærebog og giver en overskuelig indføring i, hvad der typisk kan tjene som retskilder, dvs. hvad der kan anvendes i en afgørelse i forvaltningssager eller ved en domstol og lignende. Samtidig diskuterer han, hvilken status man vil tillægge de forskellige retskilder, og hvad der kan ligge til grund for at tillægge en retskilde særlig betydning. Den relativt brede forståelse af retskilder, som Zahle redegør for, vil overraske mange ikke-jurister, og den meget nuancerede overvejelse omkring, hvad der bør indgå i en afgørelse, gør lette henvisninger til „et er ret, et andet jura“ til skamme. Derudover giver Zahle en indføring i forskellige reguleringsformer og giver en række direkte underholdende eksempler på, hvordan forskellige lovtyper kan kolliderer. For eksempel kan man få en bøde for at parkere ud for egen indkørsel, selvom det kun er en